

LBRIS

We know
books

Tehnoredactare, copertă: Andreia E. Breaz
Corectură: Laszlo Alexandru
Coordonatorul *Colecției de Italiană*: Laszlo Alexandru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PIRANDELLO, LUIGI

Nuvele pentru un an / Luigi Pirandello;
trad. de Laszlo Alexandru. Cluj-Napoca:
Ecou Transilvan, 2022
vol.
ISBN 978-606-730-860-0
Vol. 7.: *Toate trei*. – 2022. – ISBN 978-606-730-735-1
I. Laszlo, Alexandru (trad.)

821.131.1

© Laszlo Alexandru

Toate drepturile sunt rezervate.

Reproducerea integrală sau parțială a acestei ediții fără
acordul scris al Editurii Ecou Transilvan și al autorului este
interzisă, considerată ediție pirat și se pedepsește conform
legii.

Editura ECOU TRANSILVAN, Cluj-Napoca, 2022

Editor: Nadia Fărcaș

e-mail: office@edituraecou.ro

telefon: 0745.828.755; 0364730441

www.edituraecou.ro

LUIGI PIRANDELLO

•
NUVELE PENTRU UN AN

Volumul 7

Toate trei

Traducere de

Laszlo Alexandru

Editura Ecou Transilvan

Cluj-Napoca

2022

CUPRINS

Toate trei (<i>Tutt'e tre</i>)	5
Umbra remușării (<i>L'ombra del rimorso</i>)	19
Nasturele de la pardesiu	
(<i>Il bottone della palandrana</i>)	40
Fracul strîmt (<i>Marsina stretta</i>)	54
Soțul soției mele (<i>Il marito di mia moglie</i>)	77
Învățătoarea Boccarmè	
(<i>La maestrina Boccarmè</i>)	87
Apă și gata (<i>Acqua e li</i>)	112
Parcă gemene (<i>Come gemelle</i>)	123
Un fir de aer (<i>Filo d'aria</i>)	134
O căsătorie ideală (<i>Un matrimonio ideale</i>) ..	146
Întoarcerea (<i>Ritorno</i>)	158
Tu râzi (<i>Tu ridi</i>)	168
Un strop de vin (<i>Un po' di vino</i>)	179
Eliberarea regelui (<i>La liberazione del re</i>)	187
Cei doi cumetri (<i>I due compari</i>)	201

Toate trei (Tutt'e tre)

Ballarò a țîșnit clătîndu-se din grădină, agi-
tîndu-și prin aer, în locul mîinilor, mînecele; rătă-
cit cum era într-o haină veche a stăpînului.

– Maică Sfîntă! Maică Sfîntă!

Oamenii se opreau pe stradă.

– Ballarò, ce-ai pățit?

Nici nu se uita la ei; îi dădea la o parte pe cei
care încercau să-i închidă drumul și își continua
fuga spre conacul baronului, continuînd să repete,
aproape la fiecare pas:

– Maică Sfîntă! Maică Sfîntă!

Fuga aia pe deal în sus, pînă la urmă, și vestea
îngrozitoare pe care i-o aducea doamnei baroane
l-au amețit în asemenea hal că, îndată ce-a intrat
în conac, l-a luat cu amețeli și a căzut în fund,
uimit și rătăcit. Abia și-a tras sufletul să anunțe:

– Domnul baron... fugiți iute... l-a lovit dam-
blaua... jos în grădină...

La acest anunț baroana, donna Vittoria
Vivona, mai întîi a înțepenit. Cu gura căscată, cu

ochii holbați, și-a dus încet mâinile uriașe la plete și a început să se scarpine în cap. Dintr-odată, a sărit în picioare, cât era de mare, cu asemenea țipăt de aproape că s-au cutremurat pereții vechiului conac boieresc. Îndată mai apoi, totuși, s-a apucat să-și agite furioasă mâinile prin fața gurii, parcă ar fi vrut să risipească sau să vîre înapoi țipătul; apoi le-a întins ca pentru a se apăra, făcînd semne să fie închise toate ușile; și, cu vocea sufocată:

- Te rog frumos, te rog frumos, să n-audă Nicolina! Are copilașul la piept! Șalul... dați-mi șalul!

A zvîcnit din burtă, din țîțele uriașe, adîncindu-și iar mâinile în pletele aspre, de culoarea aramei:

- A murit, Ballarò? Vai, Sfîntă Fecioară! Vai, Sfînte Francescuccio di Paola, sfîntul meu protector, nu mi-l lăsați să moară!

Spunînd asta, s-a cotrobăit la piept să-și scoată medalionul mărunț cu sfîntul; și-a sfișiat rochia, neizbutind să-l înhațe cu degetele care-i tremurau; a tras afară medalionul și s-a apucat să-l pupe, să-l pupe, în hohotele care o sugrumau și lacrimile care-i șiroiau din ochii bovini pe mutra gălbuie, pătată cu pistrui mari; pînă au apărut slujitoarele, dintre care una i-a pus pe umeri șalul.

Urmată de ele și precedată de Ballarò, cu poalele multor dedesubturi ridicate la jumătatea pulpei, s-a pornit împleticindu-se în jos pe treptele conacului; și, o vreme, uitînd să-și coboare poalele, a străbătut străzile orașului, cu picioarele ei șleampete dezgolite, cu șosetele albastrii de lînă groasă și papucii cu elasticul rupt, cu rochia sfișiată și țîțele zgîlțîindu-se în ochii tuturor; pe cînd, strîngînd în pumn medalionul, continua să geamă cu vocea groasă, bărbătească:

- Sfînte Francescuccio di Paola, sfîntulețul meu protector, o sută de lumînări îți pun în biserică! fie-ți milă, nu mi-l lăsa să moară!

Ballarò, în frunte, de-acuma scăpat de greutatea vestii, aproape că rîdea, prost cum era, de plăcere că e unul de-al casei, într-o asemenea împrejurare care atrăgea curiozitatea lumii. Le răspundea tuturor:

- Damblaua, damblaua. Nu contează. L-a lovit damblaua pe domnul baron.

- Unde?

- În grădina Filomenei.

- În grădina Filomenei?

Și toți o luau la fugă în urma baroanei, fără să se mire cîtuși de puțin că ea merge să-și vadă soțul, acolo, în grădina acelei Filomena, care atîția ani fusese, cum știa toată lumea, "muierea" baronului și pe la care el - deja ca vechi prieten -

obișnuia să treacă în fiecare zi, două sau trei ore după-masa, îndrăgostit de florile, grădina, copăceii cu piersici și rodii, de pe acea bucată de pământ pe care i-o dăruise iubitei sale de odinioară.

Cu vreo zece ani în urmă, acest baron, Don Francesco di Paola Vivona, urcase într-un târg de munte, la câțiva kilometri de oraș, înconjurat de toate rudele sale nobile, călare.

Șeful târgului era un vechi gospodar, care avusese norocul de-a găsi, pe înălțimile unui pământ golaș de-al său, încrețit de șisturi, unul din cele mai bogate zăcăminte de sulf din Sicilia, cu istețime cedat, încă de la început, în excelente condiții, unui industriaș belgian, venit pe insulă în căutarea unei bune investiții de capital, pe seama unei societăți din țara sa.

Fără vreo bătaie de cap, gospodarul și-a strâns astfel, în vreo douăzeci de ani, o bogăție exorbitantă, de care nici el însuși nu și-a putut da seama cu precizie, rămas să trăiască pe câmp, ca un țăran, printre animalele lui, cu cercei de aur la urechi și îmbrăcat cu postav gros, ca odinioară. Numai că și-a construit o casă mare și frumoasă, lângă vechiul bordei; și, prin casa aia, se învârtea încurcat și parcă rătăcit, seara, când venea să le regăsească, după muncile câmpului, pe singura lui fată și pe o soră bătrână, mai neșlefuite ca el și așa de

nepricepute și indiferente cu averea lor, că încă mai continuau să le vîndă ouă, de la nenumăratele lor găini, în fața porții, femeiuștilor care mergeau apoi cu coșurile să le revîndă la oraș.

Fata lui, Vittoria – sau *Bittò*, cum îi spunea taică-său –, roșie la față, uriașă ca mamă-sa, moartă cînd a adus-o pe lume, pînă la treizeci de ani nu s-a gîndit vreodată la ea însăși, toată absorbită, lîngă tatăl ei, de muncile cîmpului, de treburile din gospodărie, de vînzarea recoltelor strînse în marile depozite prăfuite, ale căror chei le purta atîrnate la brîu, arsă de soare și asudată, mereu cu cîteva fire de paie prin chica ei ciufulită.

Din halul ăla o scosese, pentru a o duce la oraș, ca baroană, don Francesco di Paola Vivona.

Mare boier scăpătat și bărbat falnic, acesta se folosise de ultimele rămășițe ale averii lui pentru a-și cumpăra o superbă coadă de păun; prestigiul, adică, al unei aparențe pompoase, pentru care de toată lumea era admirat și respectat și de fiecare dată chemat la cinstea de a-i reprezenta pe cetățeni, care în numeroase rînduri l-au ales ca primar.

Doamna *Bittò* a fost încîntată, de cum l-a văzut. A priceput îndată de ce anume a fost cerută de nevastă și, în loc să se rușineze de una ca asta, a considerat mai mult decît corect ca o femeie ca ea să plătească bani mulți pentru onoarea de-a

deveni, fie și doar cu numele, baroană și nevastă a unui asemenea bărbat.

- Cicciuzzo e baron! Cicciuzzo e bărbat fin! Nu poate dormi cu mine Cicciuzzo! - le spunea slujitoarelor, care o întrebau de ce, ca nevastă, de zece ani se duce să doarmă în altă odaie decât bărbatul ei. - Doarme ca un îngeraș Cicciuzzo, baronul; nici nu-l auzi că suflă; eu însă dorm cu gura căscată și sforăi foarte tare; iată de ce!

Convinsă cum era că nu-i poate fi de-ajuns unuia ca el, că nu are nimic în ea care să atragă nu iubirea, dar măcar respectul unui bărbat așa frumos, așa falnic, așa fin, mulțumită și încântată de bunăvoința lui, nici nu se gîndea la trădări, decât ca nu cumva să-i dăuneze lui la sănătate. Că toate femeile își doreau să fie iubite de el, asta chiar îi gîdila amorul propriu; pentru ea era aproape o mulțumire, fiindcă pînă la urmă soția era ea, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor; baroana era ea; doar ea a putut să-și cumpere această onoare, celelalte nu. Nimic de zis.

Un singur lucru, în acei zece ani, o necăjise: faptul că nu i-a putut dărui un copil baronului Cicciuzzo. Dar, aflînd pînă la urmă că a izbutit să-l aibă cu alta, o oarecare Nicolina, fata grădinarului care plantase și mergea de trei ori pe săptămîină să aibă grijă de florile din grădina Filomenei, și cu asta s-a consolată. Și atîtea a zis și-a făcut, că de

două luni Nicolina era cu copilașul la conac, iar ea o slujea cu afecțiune, nu numai de dragul aceluia îngeraș, care era leit tătucul lui, ci și dintr-o tandrețe puternică, de care s-a simțit cuprinsă îndată, pentru fata aia cumsecade, așa frumușică și timidă, care firește din lipsă de experiență, s-a lăsat sedusă de marele crai Cicciuzzo, baronul, și de învîrtelile curviștinei de Filomena. Voia s-o răsplătească pentru bucuria pe care i-a oferit-o, aducînd pe lume acel copilaș rîvnit, de atîția ani, de către baron. Prea puțin îi păsa că i l-a dăruiat alta. Doar asta era important: că de-acum exista și că era fiul baronului Cicciuzzo.

Chiar și milostenia, cînd e prea multă, devine apăsătoare; iar Nicolina se simțea oprimată de ea. Însă doamna *Bittò*, arătîndu-i copilașul care-i stătea în poale:

- Mămicuțo, nu plînge! Mai bine uită-te ce-ai știut face!

Și, rîzînd și aplaudînd:

- Ce frumușel e, Doamne Dumnezeule! ce finuț e! Copilașul sufletului meu, ia te uită cum rîde la mine!

Se strînsese o mare mulțime în fața grădinii Filomenei. Zărind-o de la distanță, baroana și slujitoarele ei și-au arătat după obiceiul satului disperarea.

Baronul murise și stătea întins în aer liber, pe o saltea, lângă un chioșc învelit de holbură. Poate că lumina prea mare, așa, pe spate, cu burta-n sus, îl schimba la față. Parcă era învinețit, iar firele de nuanță blondă, din mustață și barbă, zici că i s-au zbîrlit pe față, zici că erau lipite acolo și răsfirate, ca ale unei măști de carnaval. Globii ochilor, întepeniți și dați peste cap, sub pleoapele livide; gura, strîmbă, ca într-o grimasă de rîs. Și nimic nu oferea cu o scîrbă mai iritantă simțul morții, la acel trup întins pe jos, ca albinele și muștele care i se roteau cu insistență în jurul feței și al mâinilor.

Filomena, lipită cu fața de țărînă, își urla jalea și elogiile la adresa mortului, într-o mulțime deasă de gură-cască, tăcută și nemișcată în jurul saltelei. Doar careva, cînd și cînd, se apleca să gonească vreuna din muștele alea, de pe fața sau mâinile cadavrului; și o cumătră se răsucea să facă semne mînioase către o fetiță nespălată, care smulgea holbura din chioșc, făcînd să se clatine și să foșnească tot frunzișul în liniștea aceea.

De o parte și de alta, mulțimea s-a dat la o parte îndată ce-a năvălit, înfricoșătoare în frămîntarea disperării, baroana. S-a azvîrlit și ea în genunchi, lângă saltea, pe partea cealaltă față de Filomena și, smulgîndu-și părul și zgîriindu-și fața, a început să țipe, aproape cîntînd:

– Copilașule, Cicciuzzo al meu, cum te-am pierdut eu pe tine! Răsuflarea mea, inima mea, cum am venit eu să te gădesc! Cicciuzzo al inimii mele, flacăra sufletului meu, cum te-ai prăbușit pe jos așa, tu, care stăteai în picioare ca stîlpul de drapel! Ochișorii ăștia frumoși, pe care nu-i mai deschizi! Mînuțele astea frumoase, pe care nu le mai miști! Gurița asta frumoasă, care nu mai zîmbește!

Și, puțin mai tîrziu, urlînd și ea, smulgîndu-și și ea părul, la picioarele saltelei a venit a treia femeie să se arunce în genunchi: Nicolina, cu copilașul în brațe.

Nimeni, cunoscînd-o pe baroană, dovezile pe care le-a oferit în zece ani privind toleranța ei incredibilă, nu doar prin iubirea profundă și devotamentul față de soțul ei, ci și prin conștiința, pe care le-o transmitea și celorlalți, că era normal tot ce i se întîmplase, fiindcă ea era neșlefuită, urîtă, dar cu inimă generoasă; nimeni nu s-a simțit jignit de acel spectacol, ba chiar toți s-au emoționat pînă la lacrimi, cînd ea s-a răsucit s-o implore pe Nicolina să se ducă de-acolo și, luîndu-i copilașul și arătîndu-i-l mortului, i-a jurat că va avea grijă ca de-al său și-l va crește domn mare ca el, dăruindu-i toate bogățiile sale, așa cum deja îi dăruise pe deplin inima sa.